

РЕЦЕНЗИЯ

ЗА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД НА ДОЦ. Д-Р ЛЮДМИЛА БЕЖЕНАРУ НА
ТЕМА

„КОНЦЕПТЪТ «МАЛАЯ РОДИНА» В ДИАЛОГА НА НАЦИОНАЛНИТЕ
ЛИТЕРАТУРИ ОТ ХХ–ХХІ ВЕК“
ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН
„ДОКТОР ПО ФИЛОЛОГИЯ” в научна област

2.1. – Филология

**от проф. д-р Магдалена Костова-Панайотова, Югозападен университет
„Неофит Рилски“**

Обща характеристика на кандидата

Със заповед № РД 38 – 755 от 23.12.2015 г. на Ректора на СУ ”Св. Климент Охридски” съм включена в състава на научно жури за разглеждане на дисертационен труд за придобиване на научната степен „доктор на филологическите науки” на доц. д-р Людмила Беженару.

Доц. Беженару е представила комплект документи, които включват необходимите за процедурата, като CV, дисертационен труд, автореферат, списък с публикации. От тях става видно, че кандидатката е завършила филология в Университета в гр. Яш. Румъния. През 1999 г. Людмила Беженару защитава докторат по съпоставителна литературна тема, свързана с явлението романтизъм в руската, румънската, френската и английската литератури. От 1994 до 2013 г. е лектор в славистичната катедра на департамента по чужди езици и литератури на същия университет.

През 2013 г. е избрана за доцент в катедрата по Славистика на Университета в Яш, където до този момент преподава. Кандидатската води разнообразни курсове за студенти бакалаври и магистри като: *Румънско-славянски културен интерференция (магистър "славянска култура")*, *Руската култура и цивилизация*, *Славянският свят в Европа*, *Език и култура: интерференции*, *Превод, Литература и кино Съвременен руски език Руска литература на 19-ти век (Романтизъм).*; *Теория и практика на руския език*, *Комплексен курс на руски (разговор, анализ на текст).*

Доц. Беженару е водила и курсове по руски авангард, руски постмодернизъм, типология на човека гений, руска любовна лирика, руски език (терминологични

аспекти) и др. Ръководила е студенти като координатор на образователни и изследователски проекти, особено в областта на руската култура и цивилизация, съвременен руски език, културна антропология, руска литература. Вицепрезидент на асоциацията на преподавателите по руски език и литература в Румъния. В последните 5 години по Еразъм и други мобилности е била в София, Рига, Украйна, Москва и др.

Всичко това показва една отдадена на славистиката, широкопрофилна личност в областта на преподаването. Доц. Беженару в автор на 9 монографии и 3 учебни помагала.

За процедурата тя е представила списък със 102 участия в конференции и други научни прояви, 8 цитирания, 57 статии в индексирани чуждестранни списания и още 29 статии и студии, публикувани в национални издания. Тези публикации обаче не са разделени изрично и не е ясно кои са представени за получаването на доцентура, кои се отнасят към настоящата процедура.

Дисертационен труд

Актуалност на тематиката, познаване на проблема, методика на изследването и оценка на постигнатите резултати

Конкретните параметри на дисертационния труд на доц. Беженару са следните: той е в обем от 395, библиографските източници са 442. Дисертацията е написана на руски език. Трудът е структуриран в увод, шест глави, заключение, библиография, приложения и публикации по темата на дисертацията, които са 2 монографии и 17 статии.

Уводът очертава предмета на изследването, обосновава тематичните му рамки, очертава състоянието на научните изследвания и заявява основните положения, които защитава, свързани с концепта „малка родина“ и неговите компоненти, уговарят се понятия от типа на „литература на малката родина“, която е видяна като модел за регионална литература и инструмент за изучаването както на световната литература като цяло, както и за изследвания в посока от универсалното към локалното.

Прави впечатление мащабността на формулираните цели на изследването: да се проследят общите световни литературни тенденции по отношение на понятието „малка родина“, за да се очертаят онези литературни процеси, които протичат в националните литератури, като едновременно с това се предлага и класификация на жанровите разновидности на литературата на „малката родина“ (стр. 21).

За цели на изследването са изведени 8 задачи, свързани с *межкултурния диалог и европеизацията*, връзките *национална литература - национална идея, приемственост и завръщане към корените*, понятията *регионална литература, регионална идентичност и литература на „малката родина“*; изследване в съпоставителен аспект на концепта *„малка родина“ – като „микро- и макросвят“* в руската, румънската и азербайджанската литература и култура с конкретни примери, анализ на произведения на писатели – представители на националните литератури на Русия, България, Румъния, Азербайджан, Република Молдова.

Във фокуса на дисертацията са литературни произведения на автори от 60-те години (защо именно те - е обосновано по следния начин на 134 стр.: *„устойчивите жанрове на регионалната проза се отнасят към 60-те години на ХХ век“*) и писатели, свързани с най-новата проза от 90-те години и началото на ХХІ век.

Дисертантката съзнава, че подобна проблематика, която предполага използване на различни тематични области и науки (литературознание, езикознание, културология, етнология, философия, имагология и др.), е трудно дело, а територията на заложените класификации - хлъзгава, още повече при заявените подходи междудисциплинарност и интеграция и съществуващия терминологичен разнобой, затова още в самото начало уговаря, че в дисертацията се използват понятия, които са принадлежащи на различни науки, и през цялото време се стреми да уговори конкретното използване на дадено понятие, което несъмнено е научна коректност.

Глава Първа разглежда теоретичните аспекти на концепта *„малка родина“* сред набор от понятия и термини, модификации и дефиниции, определящи значението му, като същевременно прави и един исторически екскурс по отношение на изследванията. Извеждат се жанрови разновидности като *„селска проза“*, *„литература на малките градове“*, *„приграничната литература“*, *„литература на покрайнините“*, *„литература на диаспората“* и др.

Прави се теоретичен обзор на понятието *„концепт“*, то е разгледано от позициите на лингвокултурологията и на литературознанието. Осмислят се концептите *„родина“* и *„малка родина“* в най-новата литература, пространството на *„малката родина“* е търсено като *образ* в диалога на руската и други национални литератури, оглеждат се отношенията *език, национално своеобразие, идентичност, манталитет, митология и др.*

Въз основа на конкретни анализи на литературни текстове се разглежда образа-концепт *«малка родина»*, което позволява на авторката да изведе богата система от значения в различните национални литератури.

Ценното в тази глава, според мен, освен синхронните и диахронни прегледи и конкретните анализи, е и фактът, че комплексният подход към концепта „малка родина“ позволява да се изведе една диаграма, наречена схема на космопсихологуса на „малката родина“, за да се изявят подтекстови смисли на понятието и да се формира национален модел на текста.

Във втора глава *„Регионален модел на литературата на „малката родина“* е предприет опит за осмисляне на концептуалното пространство на произведенията на различни национални литератури като автономни образувания, градящи система от ценностни доминанти (стр. 123), като е използвана концепцията на Лотман за семиосферата. Дисертантката се насочва към романи на Ион Друце, Валентин Распутин, Дан Лунгу, Камал Абдулаев, Евгений Гришковец, писатели, които избират да осмислят реалността, през призмата на регионално-националното.

Регионалните литератури и мястото им в европейското културно пространство днес - са друга част от акцентите в тази глава, както и жанровото и тематичното многообразие на регионалната проза (миниатюра, очерк, роман и др.).

Именно тази последна част е най-приносната в тази глава, защото извежда характеристики, въз основа на конкретни текстове, показващи, че “със засилването на интереса към регионалната проза, в нея се наблюдава активизация на малките жанрове, както и на *регионалния роман* като един от жанровете на регионалната литература“ (ст. 168)

Вероятно повлиян от обектите си на изследване, текстът на дисертацията, независимо от добре построената рамка, в отделни моменти създава усещане не за цялостност и компактност, а за фрагментарност, за невъзможност да бъдат събрани „краищата“ на хвърлените „червени“ нишки. В този смисъл полезни са изводите, които дисертантката прави в края на всяка глава и в нейните подчасти, които систематизират разнопосочните търсения.

Глава 3 *ВЕКТОРНА ДИНАМИКА НА РЕГИОНАЛНАТА ЛИТЕРАТУРА*, която вътре в текста на дисертацията носи номерация 4 (явно недоглеждане), според мен, въпреки схемите и авторитетните източници, звучи изкуствено и чуждо. Смятам, че

силата на дисертацията като цяло, така и на тази глава, е в конкретните анализи и систематизирани обобщения, въз основа на литературните източници, а не в опитите за изчисления, които не са достатъчно обосновани.

Глава 4 ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ЛИТЕРАТУРАТА НА „МАЛКАТА РОДИНА“ В „СЕЛСКАТА ПРОЗА“ ПРЕЗ ХХ–ХХІ ВЕК е цялостно и скрупулъзно изследване, което представя архетипните и християнски основи на руската „селска проза“, трансформациите и влиянието ѝ върху литературата от периода на постмодернизма, разглежда се проблемът за определянето на статута на „селската проза“ в руската литература в навечерието на ХХІ век.

Според мен, най-приноси в дисертацията са именно 4, 5 и 6 глава, в които въз основа на огромен по обем литературен материал от няколко различни държави и народи, се правят изводи за трансформациите на „селската проза“ и влиянието ѝ върху литературата на постмодернизма (глава 4), разглеждат се концептите „родина“ и „малка родина“ в конкретни текстове от постмодерната епоха (глава 5), моделира се понятието „знаково“ пространство на „малката родина“ в художествените текстове на националните литератури и това твърдение се разглежда като „саморегулираща се и развиваща се система“. Анализите в тези глави звучат плътно, отчетливо и изводите им звучат аргументирано.

В четвърта, пета и шеста глава виждаме проявени най-добрите качества на дисертационния труд: умение да привежда в действие голям масив от литературен материал, да свързва разпилените факти в цялостен наратив, да систематизира и да изговаря увлекателно своите заключения. Тук обаче, бих искала да направя една препоръка на авторката. Големият брой литературни факти и фрагменти от текстове в един момент започва да затруднява ориентацията на читателя, неговото внимание все по-често се сблъсква с опасността да се изгуби насред това натрупване, където текат едновременно, без да отчленяват ясно началото и края си, различни проблеми.

Заключението акцентира върху направените от дисертацията изводи и подрежда хронологично достигнатото, което на фона на огромния обем от имена, факти, литературни източници е необходима и ценна подбрѐдба за читателя.

Приложеният автореферат представя прегледно и адекватно основните постановки и заключения на дисертационния труд. Диференцирани са обектът,

предметът, проблемът и задачите на изследване. Начинът на мислене и изразяване в него съответстват напълно на това, което представлява основният труд.

Преводът на автореферата би могъл да бъде по-добър. На места има неясноти (напр., те са свързани с понятията „почвеничество“, „**на корените**“ (стр.16), липси на членуване („равноправен диалог между различните национални литератури на **база** полицентризм“, стр. 6.) и пр. Има и неотстранени печатни и смислови грешки, като тази, че Георги Господинов е наречен на едно място Георги Градинаров (стр. 12). Такива неизчистености и грешки има и в дисертацията. На стр. 364 под номер 192 в цитираната библиография стои следното: „Георгиева, Албена. *Диалози за изгубения език* (—*Японецът и потокът*|| на Зл. Златанов и —*Естествен роман*|| на Георги Господинов). В: Езикът и литературата – средство за (не) разбирателство. Сборник от Факултетна конференция на ФСФ, Университетско издателство, С., 2003“. Тъй като в текста на дисертацията заглавието на статията и авторството ѝ, което е мое, е цитирано съвсем коректно, допускам, че грешката естествено е механична, при отпечатване на текста.

Заключение:

Въпреки отправените бележки, дисертацията на доц. Беженару несъмнено е приносен текст. Тя разглежда проблема за така нар. „малка родина“ в отделните национални литератури в много голям кръг от аспекти, набелязва идеи за по-нататъшни изследвания. Определен принос на дисертацията е стремежът на авторката към цялостен, комплексен подход при очертаването на феномена „малка родина“ в контекста на *националните литератури* и в контекста на понятието *регионална литература*, стремежът за систематизиране на теоретичните изследвания по отношение на въпроса за концепта в диалога на националните литератури.

В дисертацията са използвани голям брой литературни произведения на писатели от Русия, България, Румъния, Азербайджан, Молдова и техните анализи изявяват специфични особености, които са важни и приносни за изследването. Събраните материали биха могли да послужат за няколко университетски курса, както и за по-нататъшни изследвания на проблематиката „национално“ – „регионално“ литературно наследство. Събраната библиография е богата, разностранна, обемна и съдържа източници, несистематизирани по подобен начин другаде.

Общото ми впечатление от работата е, че тя е написана на адекватен на обекта си език и стил, че резултатът от предприетия опит за вникване и представяне на обекта ѝ на изследване е успешен. Показаната професионална компетентност дава основание да се претендира за присъждането на исканата научна степен.

Като имам предвид различните достойнства на дисертационния труд, върху които се спрях до този момент, и като оценявам цялостния принос на дисертацията, се обръщам към почитаемото научно жури с предложението да присъди на доц. Людмила Беженару научната и образователна степен “Доктор на филологическите науки“.

Проф. д-р Магдалена Костова-Панайотова,
Югозападен университет „Неофит Рилски“, Благоевград,
12 март 2016 г.
София